

TALE

18. september 2009

Arrangement:	Samråd i Folketingets kulturudvalg
Åbent eller lukket:	Åbent samråd
Dato og klokkeslæt:	Den 25. september 2009, kl. 8.30
Sted:	Christiansborg
Taletid:	
Forv. antal deltagere:	
Evt. andre forhold ministeren bør være opmærksom på:	Samrådsspørgsmål Q "Ministeren bedes redegøre for udviklingen i bogbranchen siden afskaffelsen af faste bogpriser."
	Samrådsspørgsmål P. "Hvilke planer har ministeren vedr. krisen i bogbranchen?"

Lad mig i besvarelsen af de to stillede spørgsmål om bogmarkedet starte med at se på, hvad vi faktisk ved om, hvordan udviklingen har været i bogbranchen.

Tilbage i 2001 blev det frivilligt for forlagene, om de ønskede at sætte en fast pris på bøgerne. Samtidig forsvandt boghandlernes eneret på bogsalg. Det var den største og væsentligste liberalisering, der er sket af bogmarkedet.

I juli 2006 liberaliseredes markedet yderligere, idet forlagene fra dette tidspunkt kun kunne fastsætte udsalgsprisen på 10 % af udgivelserne, ligesom der herefter ikke var nogen begrænsninger i, hvem der kan forhandle bøger.

Det er helt specielt, at bogbranchen frem til begyndelsen af dette årtusinde har haft en mulighed for at lave fastprisaftaler. Den mulighed har stort set ingen andre brancher haft.

Baggrunden for denne fastprisdensation var, at man var bange for, at et frit marked ville føre til tivolisering og bestsellerisme på bogmarkedet.

Det blev hævdet, at fri konkurrence på bøger ville lukke boghandler og give økonomiske problemer for forlagene. Det ville også føre til færre af de kunstnerisk og kulturelt værdifulde udgivelser, fordi disse ofte sælges i mindre oplag og dermed giver mindre indtjening.

[Politisk overvågning]

Men var det så det, der skete?

Det har vi gennem årene haft en række udvalg til at overvåge og analysere. I alt 5 bogudvalgsrapporter har vi fået, som alle er tilgæet Folketingets Kulturudvalg.

Alle de mange udvalg har forholdt sig til udgivelsen og tilgængeligheden af den kunstneriske og kulturelt værdifulde udgivelse, altså kvalitetslitteraturen eller den smalle litteratur.

Der har dog været den begrænsning, at den tilgængelige statistik ikke særskilt fokuserer på 'kvalitetslitteratur'. Det skyldes, at "kvalitetslitteratur" ikke er et entydigt defineret begreb, og derfor ikke noget man kan lave statistik på. Derfor har man alene kunnet se på antallet af udgivne bøger.

Det seneste Bogudvalg fra 2007-2008 konkluderer, at bogudgivelserne i perioden 2000-2007, generelt har været præget af stabilitet.

[Hvad udgiver de danske forlag?]

Vi hører jo ofte, at liberaliseringen får forlagene til at vælge bestsellerne frem for bredde og mangfoldighed i deres udgivelsespolitik.

Men hvis vi ser på udviklingen inden for voksen skønlitteratur på dansk, viser Dansk Bogfortegnelse, at der siden 2001 er sket en stigning i antallet af udgivelser. I de syv år, der er gået siden liberaliseringen er antallet af udgivne titler steget fra 457 til 575 udgivne titler om året, hvilket vil sige en stigning på 118 titler.

I samme tidsrum, altså 2001-2007, falder antallet af udgivelser af faglitteratur på dansk fra 6145 titler til 4901 titler. Det skyldes ifølge Bogudvalget primært internettets vækst som informationsmedium.

Som opfølgning på Bogudvalgets rapport har Statens Kunstråds Litteraturudvalg i foråret 2009 gennemført en række møder med relevante parter på faglitteraturens område. På den baggrund har Litteraturudvalget udarbejdet forskellige forslag til en

styrkelse af feltet. Kulturministeriet har således for nylig modtaget en række forslag fra udvalget, som jeg nu vil se nærmere på.

Ser vi på skønlitteratur for børn, har der generelt set været en stigning i antallet af udgivne titler perioden 2001-2008 fra 1044 titler i 2001 - til 1302 titler i 2008.

Samlet set er antallet af udgivne skønlitterære titler altså steget markant efter liberaliseringen, mens et fald alene kan konstateres for så vidt angår faglitteraturen. Det fald kan dog primært henføres til helt andre forhold end spørgsmålet om bøgernes pris.

Det underliggende statistiske materiale for disse konklusioner vil jeg naturligvis gerne fremsende til udvalget.

[Bogsalg]

Det næste jeg synes er interessant at se på, er hvordan det er gået med salget af bøger efter liberaliseringen i 2001 – er det gået op eller ned?

Bogsalget i kroner er i perioden 2000 til 2007 steget fra 3,5 mia. kr. til lidt over 4 mia. i årets priser. Der er altså tale om et generelt uændret niveau, når der tages højde for den generelle prisudvikling i samfundet.

Andelen af danskere, der køber mindst 1 bog om året har i perioden været stigende med godt 1 % om året. Det kan man se af den seneste undersøgelse fra Institut for Konjunkturanalyse (IFKA) fra maj 2009. Andelen af bogkøbere blandt voksne lå i 2008 på 59 %. Det er en smule lavere end i 2007, som var et år hvor usædvanligt mange danskere købte bøger, men er på niveau med 2006.

Igen må man konkludere, at liberaliseringen ikke kan påvises at have haft negativ indflydelse i dens virkningsperiode fra 2001-2008. Andelen af bogkøbere er steget, mens bogsalget har været uændret i perioden.

[Boghandlerne]

Vi kan også se på, hvem der sælger bøgerne.

Det antages jo ofte, at liberaliseringen af bogmarkedet fører til, at mange boghandlere må lukke, og til at supermarkeder og internethandel overtager boghandlen.

Bogsalget foregår i dag primært ad fire kanaler:

- Boghandler
- Supermarkeder og andre detailhandler
- Bogklubber
- Internet og andet direkte salg

Fordelingen mellem disse kanaler er desværre ikke helt nem at opgøre, her er der divergerende tal og opgørelsesmetoder. Ifølge IFKAs undersøgelse, købes 58 % af bøgerne i Danmark i boghandler. Ifølge Forlæggerforeningens kvartalsstatistik er tallet lidt mindre nemlig kun 51 %, men uanset tallets præcise størrelse mener jeg fortsat, at der er tale om en meget substantiel andel

Vedrørende antallet af boglader, så forsvandt der i syvårsperioden før liberaliseringen i alt 38 boglader, mens der kun forsvandt 16 boglader i syvårsperioden efter liberaliseringen. Så hele forestillingen om, at boghandel efter boghandel forsvinder, er nok korrekt, men det lader ikke til at have noget med liberaliseringen at gøre – nærmere tværtimod.

[Den smalle litteratur]

Så kommer vi til spørgsmålet om den smalle litteratur. Er det rigtigt, som det ofte hævdes i debatten, at forbrugerne i stigende grad kun vil købe bestsellere?

Som sagt er statistikken desværre mangelfuld på dette punkt.

Men de data, vi har om bogmarkedet i dag, viser, at liberaliseringen ikke ser ud til at have negative konsekvenser for udbudet af bøger.

Tværtimod har vi aldrig haft et så varieret udbud af bøger i så mange forskellige salgskanaler, som i de sidste syv år.

At branchen så også – som alle andre – påvirkes af den generelle udvikling inden for digitalisering, økonomisk krise og ændrede detailhandelsstrukturer, er vel kun forventeligt.

Det er dog også meget væsentligt i denne sammenhæng at huske på, at den smalle litteraturs skæbne jo ikke bare er overladt til bogmarkedet. Vi har jo gennem mange år haft adskillige andre måder at støtte litteraturens producenter – forfatterne – på.

Der er dels biblioteksafgiften, og dels kan der søges støtte fra Statens Kunstfond og Statens Kunstråd til forfatteres kunstneriske virksomhed og til forfatteres konkrete litterære projekter.

I 2008 kunne Statens Kunstfonds Litteraturudvalg uddele ca. 17 mio. kr. til forfattere, mens Statens Kunstråds Litteraturudvalg kunne uddele godt 30 mio. kr.

[Afsluttende bemærkninger til spørgsmål Q]:

Alt i alt synes jeg faktisk ikke, at det står så slemt til på bogmarkedet.

Jeg synes ikke, at man kan tale om en krise.

Bogsalget og antallet af udgivne titler har været stigende

Boghandlerne står stadig for mellem 50 og 60 % af de bøger, der købes.

Udbudet af bøger er så varieret som nogensinde før.

Så krise synes jeg ikke man kan tale om i bogbranchen.

Spørgsmål P, om hvilke planer jeg har vedr. krisen i bogbranchen.

Til dette spørgsmål vil jeg sige, at jeg er fuld af tiltro til, at det grundlæggende er en sund branche, der vil klare sig godt på frie markedsvilkår. Og jeg vil ikke anerkende en præmis om, at der skulle være tale om en krise.

Så mine planer er ikke ændrede. Som udvalget allerede ved, er det min holdning, at vi bør sørge for en fuld liberalisering af bogmarkedet. Dette vil jeg meget gerne drøfte med

partierne bag den seneste liberaliseringsaftale fra 2006, dvs. med samtlige Folketingets partier.

I politiske aftale fra 2006 blev det fastlagt, at situationen på bogmarkedet skulle drøftes igen af ordførerne i folketingsåret 2008/2009, samt at der skulle overvejes nye initiativer.

Den frivillige aftale mellem Forlæggerforeningen og Konkurrencestyrelsen om dispensation på de sidste 10 % udløber med udgangen af 2010.

Aftalen om de 10 % baserer sig på, at der i konkurrenceloven findes en passage, der netop giver mulighed for denne dispensation fra Konkurrencerådet.

Der er en del, som har anført, at der ikke er nogen grund til at ændre på lovgivningen, hvis markedet allerede er så liberaliseret, som det er tilfældet. Men jeg vil sige det omvendt: Hvorfor skal vi fastholde en dispensation for bogmarkedet?

Jeg forstår naturligvis godt, at nogle forslag – og nogle boghandler gerne vil have faste priser på bøger, som de forventer bliver bestsellere.

Men er det rimeligt over for forbrugerne?

Overordnet har Forlæggerforeningen, Boghandlerforeningen og Forfatterforeningen alle erkendt, at faste priser er fortid, og at vi nu må bevæge os videre.

Derfor kan jeg heller ikke se, at der er noget, der bør holde os tilbage fra at sikre at bogmarkedet fremover bliver helt gennemsigtigt og frit – ikke mindst for forbrugernes skyld.

Jeg vil derfor arbejde for, at vi ved lovgivning gør markedet helt frit, når overgangsperioden udløber med udgangen af 2010. Dette vil jeg drøfte med Folketingets partier.

I den sammenhæng er jeg naturligvis villig til også at se på andre kulturpolitiske tiltag, som kan fremme litteraturen og måske til en vis grad kompensere bogbranchen for ophævelsen af fastprissystemet.

Her tænker jeg først og fremmest på et forsvar for ophavsretten i den digitale tidsalder. Ophavsretten er af vital betydning for kunstnerne - og selvfølgelig også for branchen. Vi skal også arbejde for en styrkelse af læsningen og for en fastholdelse af bibliotekernes rolle som mødested med bøgerne i fokus.

Forlæggerforeningen har for nylig givet mig en række udmærkede og konstruktive forslag om disse emner, som jeg nu vil kigge nærmere på.